

KATARZYNA CZERWIŃSKA-KORAL

Uniwersytet Śląski w Katowicach, Polska

e-mail: katarzyna.czerwinska-koral@us.edu.pl

ORCID: 0000-0001-9079-5297

POSIADANIE W SŁOWACKIM KODEKSIE CYWILNYM – ZAGADNIENIA WYBRANE NA TLE POLSKIEJ REGULACJI PRAWNEJ

POSSESSION IN THE SLOVAK CIVIL CODE – SELECTED ISSUES IN THE CONTEXT OF POLISH LEGISLATION

ABSTRACT Possession is one of the fundamental institutions of civil law, both in Polish and Slovak law. The article describes the institution of possession, in particular by analyzing the provisions of the Slovak Civil Code. The publication also contains references to the Polish Civil Code, in order to make a general comparison of the regulation of the institution of possession in the Slovak and Polish legal systems. After analyzing the provisions and, to some extent, the views of the doctrine and jurisprudence, it can be concluded that possession is regulated in a similar way in both legal systems. In particular, the content of possession and its components (*corpus* and *animus*) are treated analogously. Moreover, for both the Slovak and Polish legislators, the effects of possession are primarily important. The protection of possession is particularly important, but it is different in the provisions of the Slovak Civil Code compared to the Polish Code. Moreover, in comparison to the Polish regulation, the Slovak Civil Code provides, in addition to the possession of a thing, also the possession of a right.

KEYWORDS: possession, ownership, factual state, ownership, good faith, bad faith

SŁOWA KLUCZOWE: posiadanie, własność, stan faktyczny, władanie, dobra i zła wiara

1. WSTĘP

Posiadanie jest instytucją obecną w europejskich systemach prawnych, tak prawa kontynentalnego, jak i *common law*.

Posiadanie (slov. *držba*) jest uregulowane w przepisach słowackiego prawa cywilnego. W szczególności przepisy dotyczące posiadania znajdziemy w słowackim Kodeksie cywilnym¹ (Občiansky zákonník, dalej: SKC), gdzie zaliczono je do praw

¹ 40/1964 Zb. Poza SKC posiadanie jest obecne w innych przepisach szczegółowych. Tematykę tę porusza np. J. Ivančík, *Predbežná držba ako inštitút verejného práva*, AIO 2021, t. 16, nr 3, s. 92–104.

rzeczowych. W istocie posiadanie nie jest prawem rzeczowym, bowiem generalnie uznaje się je za stan faktyczny², a nie prawny. Posiadanie jest jednak stanem faktycznym, który wywołuje określone skutki prawne. Co istotne, prawo słowackie zapewnia posiadaniu ochronę, której intensywność jest bliska ochronie prawa własności³.

Regulacja prawna posiadania w słowackim Kodeksie cywilnym jest bardzo fragmentaryczna, ponieważ instytucja ta miała całkowicie zniknąć po 1950 r. w nowych warunkach społecznych⁴.

Celem artykułu jest przedstawienie w ogólnym zarysie kodeksowego unormowania instytucji posiadania w SKC oraz – w pewnym zakresie – poglądów słowackiej doktryny i judykatury na ten temat. Zostanie również dokonane porównanie regulacji posiadania i rozumienia przepisów jego dotyczących z polskim ujęciem tej tematyki, w szczególności z przepisami polskiego Kodeksu cywilnego⁵ (dalej: k.c.) w tym zakresie.

2. POJĘCIE POSIADANIA; POSIADANIE JAKO STAN FAKTYCZNY

Słowacki Kodeks cywilny (podobnie jak polski Kodeks cywilny) nie zawiera definicji posiadania. Przepisy dotyczące posiadania pozwalają zdefiniować ten termin tylko pośrednio.

Według § 129 SKC posiadaczem jest osoba, która traktuje rzecz tak, jakby była jej własnością lub która wykonuje prawo dla siebie. Można posiadać rzeczy i prawa, które pozwalają na stałe lub powtarzające się wykonywanie⁶.

Brak definicji pojęcia posiadania powoduje, że w systemie prawnym Republiki Słowackiej pojęcie to jest używane w kilku znaczeniach, zawsze jednak w odniesieniu do prawnej ochrony określonej sytuacji faktycznej.

² Prawnicy rzymscy określali, że posiadanie jest *res facti, plurium facti*, a nawet mówiono o posiadaniu *iuris possessionis*.

³ Por. co do ochrony własności § 126 (2) SKC.

⁴ Regulacja prawna posiadania była znana w Słowacji już w okresie węgierskiego prawa prywatnego, które obowiązywało do 1950 r. Kodeks cywilny nr 141/1950 Dz.U. zawierał regulację prawną posiadania w § 143–149. Kodeks cywilny nr 40/1964 Dz.U. w pierwotnym brzmieniu nie przyjął tej regulacji prawnej; por. R. Blaho, *Vlastnícke právo a držba v československom občianskom práve v rokoch 1950–1983 (Historickoprávna štúdia)*, „Právny obzor” 2008, t. 91, nr 4, s. 100.

⁵ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2025 r., poz. 1071 ze zm.).

⁶ Dla porównania zgodnie z art. 336 k.c. posiadaczem rzeczy jest zarówno ten, kto nią faktycznie włada jak właściciel (posiadacz samoistny), jak i ten, kto nią faktycznie włada jak użytkownik, zastawnik, najemca, dzierżawca lub mający inne prawo, z którym łączy się określone władztwo nad cudzą rzeczą (posiadacz zależny).

Po pierwsze, prawo chroni określone zachowania osoby, która ma rzecz w swojej władzy. Posiadanie wówczas polega na traktowaniu rzeczy jak swojej, tzn. zachowanie podmiotu posiadania polega na faktycznym władaniu rzeczą.

Po drugie, uważa się, że posiadanie występuje wtedy, jeśli ktoś ma tytuł prawny do traktowania rzeczy jak swojej własności, ale w rzeczywistości nie ma jej w swoim władaniu.

Trzecie znaczenie posiadania jest wtedy, gdy ktoś rozporządza rzeczą jak swoją własnością, nie mając do niej żadnego tytułu prawnego (nieuprawniony posiadacz – § 131 SKC).

Czwarte znaczenie posiadania polega na tym, że osoba, która ma rzecz w swoim władztwie, jest uważana za prawowitego posiadacza, dopóki nie zostanie udowodnione coś przeciwnego (§ 126 SKC)⁷.

Z tych względów trafne jest stwierdzenie, że posiadanie nie jest ani dobrem, ani złem, ale stoi obok prawa⁸.

Z posiadaniem jako stanem faktycznym łączą się pewne istotne skutki prawne. Są to w szczególności:

- domniemanie własności (w przypadku rzeczy ruchomych za właściciela uważa się posiadacza, chyba że udowodniono inaczej);
- sposób nabywania praw (nabycie faktycznego władania rzeczą jest prawnym sposobem nabycia praw własności, np. w przypadku znalezienia rzeczy);
- nabycie prawa własności w dobrej wierze (wykonywanie w dobrej wierze władzy faktycznej nad rzeczą jest prawną przyczyną powstania prawa własności przez zasiedzenie, a w pewnych wypadkach także przy nabyciu rzeczy od osoby niebędącej właścicielem – § 132 SKC, § 486 SKC i § 446 SKC)⁹.

Podobnie jak w przypadku polskiego prawa, tak i prawa słowackiego, istnieje domniemanie prawne, że posiadacz jest uprawniony do dysponowania rzeczą¹⁰. Wiąże się to z uznaniem, że przeniesienie prawa rzeczowego przynajmniej w przypadku rzeczy ruchomych musi w zasadzie nastąpić przez wydanie rzeczy nabywcy.

Posiadanie i własność mają wiele wspólnego. W przypadku posiadania rzeczy istnieje wrzuszalne domniemanie prawne, że dana osoba jest właścicielem rzeczy (§ 130 SKC). Posiadacz jest chroniony tak jak właściciel (art. 126 (2) SKC).

⁷ I. Fekete, *Občiansky zákonník – Velký komentár (2. zväzok)*, Eurokódex 2015, s. 102.

⁸ A. Randa, *Držba. Právo vlastnícké*, Praga 2008, s. 200.

⁹ I. Fekete, *Občiansky zákonník...*, s. 101.

¹⁰ Art. 341 k.c.: Domniemywa się, že posiadanie jest zgodne ze stanem prawnym.

Z drugiej strony właściciel, jako podmiot prawa własności, może żądać wydania rzeczy od posiadacza¹¹. W tym celu służy mu powództwo o wydanie rzeczy (§ 126 (1) SKC¹²).

Posiadanie może istnieć niezależnie od własności, posiadacz bowiem nie zawsze jest właścicielem rzeczy.

Podczas gdy własność jest najpełniejszym prawem do rzeczy, zawiera w sobie również uprawnienie właściciela do posiadania rzeczy (§ 123 SKC), posiadanie jest jedynie rodzajem stanu faktycznego, który jest chroniony przez prawo¹³.

3. TREŚĆ POSIADANIA

Zgodnie z § 129 SKC posiadanie obejmuje:

- a) faktyczną (rzeczywistą) władzę nad przedmiotem posiadania (*corpus possessionis*), zwaną zewnętrzną stroną posiadania, oraz
- b) wolę posiadania przedmiotu posiadania dla siebie (*animus possidendi*), zwaną wewnętrzną wolą posiadania.

Można zatem uznać, że jeżeli ktoś ma rzecz w swoim władaniu, tzn. rzeczywiście nią działa i zamierza nią władać (*corpore et animo*), jest posiadaczem. Dopiero, gdy zaistnieją oba te elementy, tj. wola traktowania rzeczy jako swojej (wola posiadania) i faktyczne władanie rzeczą, możemy mówić o posiadaniu¹⁴.

Faktyczna władza nad rzeczą stanowi obiektywny element posiadania, który polega na tym, że ktoś ma rzecz w swojej fizycznej władzy i może w ten sposób sprawować nad nią bezpośrednie władanie¹⁵. W ten sposób *de facto* ma rzecz w swoim posiadaniu, jednocześnie – tak jak właściciel – używa rzeczy i korzysta z jej pożytków i innych przychodów z rzeczy.

¹¹ „Konstytucyjna ochrona praw własności opiera się przede wszystkim na ochronie właściciela przed faktyczną ingerencją w jego własność” – orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Słowackiej, PL. US 19/09.

¹² § 126 SKC (1) Właściciel ma prawo do ochrony przed każdym, kto bezprawnie narusza jego prawo własności; w szczególności może żądać zwrotu rzeczy od każdego, kto bezprawnie ją mu zatrzymuje.

¹³ Š. Luby, *Základy všeobecného súkromného práva*, Šamorín: Heuréka 2002, s. 200. Por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 1981 r., III UZP 11/80, OSNC 1981, nr 9, poz. 165: posiadanie jest stanem faktycznym, ale zarazem jest instytucją prawną, ponieważ rodzi skutki prawne.

¹⁴ P. Vojčík, *Občianske právo hmotné*, t. I, Kosice 2010, s. 200.

¹⁵ P. Laho, *Držba v dejinách práva*, Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta 2015, s. 21.

Władza faktyczna nie oznacza wyłącznie fizycznej kontroli nad rzeczą. Niezmożność posiadania wywołana przez przeszkodę przemijającą nie przerywa posiadania¹⁶.

Posiadaczem jest także osoba, która sprawuje posiadanie za pośrednictwem innej osoby. Konieczne jest jednak, aby osoba trzecia fizycznie kontrolowała rzecz dla posiadacza i w jego imieniu, np. jako dzierżawca¹⁷.

Faktyczne władanie rzeczą nie ma takiego samego charakteru jak w przypadku własności (patrz § 123 SKC). Postępowanie posiadacza to jedynie faktyczne postępowanie z rzeczą, podczas gdy właściciel ma także możliwość prawnego rozporządzenia rzeczą, np. ma prawo ją zbyć.

W słowackim systemie prawnym faktyczne władanie rzeczą przybiera formy:

- a) własności, która zawiera w sobie posiadanie¹⁸,
- b) posiadania przez podmiot inny niż właściciel, który może być upoważniony (§ 130, § 131 SKC),
- c) samego faktycznego władania (*naturalis possessionis*), które jest wykonywaniem posiadania rzeczy nie dla siebie, ale zazwyczaj na podstawie wiążącego stosunku prawnego dla kogoś innego. Taki posiadacz ma rzecz w swoim władztwie, nie traktuje jej jak swojej, lecz przeciwnie, traktuje ją jak rzecz cudzą¹⁹.

Wewnętrzny aspekt posiadania to traktowanie rzeczy jako własnej lub wykonywanie prawa dla siebie (*animus rem sibi habendi*). Wola posiadacza posiadania rzeczy dla siebie zakłada przynajmniej częściową zdolność do czynności prawnych. Osoby, które nie mają takiej zdolności wcale, nie mogą być zdolne do posiadania, jedynie ich przedstawiciel ustawowy może nabyć posiadanie w ich imieniu.

W przypadku organu statutowego osoby prawnej, który jest kolegialny, wola musi być wyrażona przez większość członków tego organu²⁰.

Treść posiadania uregulowanego w SKC została najlepiej wyrażona przez Sąd Najwyższy Republiki Słowackiej w wyroku z dnia 31 października 2011 r.²¹, który wskazał: „Posiadanie jest stanem faktycznym, w którym posiadacz ma rzecz

¹⁶ Podobnie w art. 340 k.c., który przewiduje domniemanie ciągłości posiadania.

¹⁷ Ro Ns ČR z dnia 17 stycznia 2002, 22 Cdo 728/2000.

¹⁸ P. Vojčík, *Občianske právo hmotné*, t. I, Kosice 2010, s. 196. R. Ihering uznał, że posiadanie jest „ureczywistnieniem”, „uzewnętrznieniem” własności („Thatsächlichkeit. Sichtbarkeit des Eigentums”) – por. R. Ihering, *Über den Grund des Besitzschutzes*, Jena 1869, s. 66, 144.

¹⁹ I. Fekete, *Občiansky zákonník...*, s. 108.

²⁰ Na ÚS ČR z dnia 8 lipca 1997, III ÚS 77/97.

²¹ 3 M Cdo 7, 8/2011.